

KS. MICHAŁ SOŁOMIENIUK* – GNIEZNO

SESJA NAUKOWA I WALNE ZGROMADZENIE STOWARZYSZENIA ARCHIWISTÓW KOŚCIELNYCH W GNIEŹNIE (19 CZERWCA 2023 ROKU)

W poniedziałek, 19 czerwca 2023 roku, w auli Muzeum Archidiecezji Gnieźnieńskiej odbyła się sesja naukowa i walne zgromadzenie Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych. Sesja nosiła tytuł *Archiwalia kościelne poza archiwami kościelnymi i archiwalia niekościelne w archiwach kościelnych*. Z archiwistami spotkał się bp Radosław Orchowicz, biskup pomocniczy archidiecezji gnieźnieńskiej, zaś w całodziennym zjeździe uczestniczył także bp Adrian Put, biskup pomocniczy diecezji zielonogórsko-gorzowskiej i delegat Episkopatu Polski ds. SAK. Przed sesją archiwisci pod przewodnictwem bp. Adriana Puta modlili się na Mszy św. w kaplicy Centrum Edukacyjno-Formacyjnego za dusze zmarłych niedawno członków stowarzyszenia (śp. o. prof. Rolanda Prejsa OFMCap i s. Małgorzaty Krupeckiej SJK). W zjeździe wzięło udział ponad dwadzieścia osób.

Wystąpienia naukowe zostały poprzedzone prezentacją mającego ukazać się niedługo *Katalogu dobrych praktyk dla archiwistów kościelnych*. To praktyczne opracowanie jest owocem kilkuletniej pracy grupy roboczej ds. archiwów kościelnych, działającej przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Wydruk publikacji został sfinansowany przez jedną z ogólnopolskich firm, zajmujących się skanowaniem, która to zaprezentowała swoją ofertę zgromadzonym archiwistom.

Pierwsza część sesji naukowej poświęcona była archiwaliom kościelnym poza archiwami kościelnymi. Wystąpili w niej dr hab. Wojciech Kucharski i mgr Dariusz Misiejuk (Ośrodek Pamięć i Przyszłość we Wrocławiu) z prelekcją pt. *Archiwum historyczne Polskiego Papieskiego Instytutu Kościelnego w Rzymie – znaczenie dla badań nad historią Kościoła w Polsce*. Przedłożenie to wywołało żywą dyskusję na temat losów kościelnych archiwaliów polskich w Wiecznym Mieście. Kolejny prelegent, ks. dr hab. Sławomir Bylina (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana

* Ks. Michał Sołomieniuk – dr nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, dyplomowany paleograf i archiwista, dyrektor Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie

e-mail: m.solomieniuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3702-8096>

Pawła II), podjął temat *Archiwalia o tematyce kościelnej w zasobach Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie*. Zasoby tego archiwum zawierają zespoły dotyczące Duszpasterstwa Katolickiego w Wojsku Polskim w latach 1919-1983. Zdaniem ks. S. Byliny do najważniejszych dokumentów z okresu międzywojennego należy zaliczyć akta: Polowej Kurii Biskupiej z lat 1919-1932, dowództwa okręgów korpusów oraz Gabinetu Ministra Spraw Wojskowych. Dla przykładu w korespondencji pomiędzy Ministerstwami a Kurią Biskupią znajdujemy liczne zarządzenia w sprawach religijnych, zestawienia, schematy organizacyjne, wykazy kapelanów, jak również sprawozdania z działalności kapelanów różnych wyznań. Niewiele jest natomiast dokumentów z lat 1943-1945. Kolejne akta datowane są na lata 1946-1960 oraz 1981-1983, czyli okres funkcjonowania Generalnego Dziekanatu Wojska Polskiego.

W drugiej części sesji pn. *Archiwalia niekościelne w archiwach kościelnych* uczestnicy wysłuchali trzech przedłożeń. Prezes Zarządu SAK, ks. dr hab. Robert Kufel (Archiwum Diecezjalne w Zielonej Górze), omówił *Archiwum Kresowe przy Archiwum Diecezjalnym w Zielonej Górze. Stan zasobu na rok 2023*. To jedyne w swoim rodzaju archiwum powstało dzięki darom rodzin kresowych, przesiedlonych po wojnie na teren dzisiejszej diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Na dary te składają się różnego rodzaju pamiątki (dokumenty i nie tylko), zabrane przez nich z ziemi, z której ich wygnano. Po pewnym czasie rozpoczęto również zbieranie do Archiwum Kresowego dokumentacji, pozostawionej w 1945 roku przez uciekających Niemców. Wśród ostatnio przekazanych eksponatów – pamiątek „z duszą” znajduje się odnaleziony 17 listopada 2021 roku w czasie porządkowania poddasza kościoła w Pyrzanach, namalowany ok. 1910 roku, obraz *Chusta św. Weroniki* Mariana Słoneckiego – późniejszego ucznia Jacka Malczewskiego i Stanisława Batowskiego, wykładowcy Akademii Sztuk Pięknych (ASP) w Wilnie, powstańca warszawskiego i profesora ASP w Krakowie. Obraz został przywieziony do Pyrzan przez przesiedleńców w 1945 roku z dawnej parafii Zazule-Kozaki koło Złoczowa. Na uwagę zasługuje też kolekcja szklanych negatywów przedstawiających mieszkańców przedmieść Złoczowa. Ponadto w zbiorze Archiwum Kresowego znajdują się szaty, księgi i naczynia liturgiczne oraz pamiątki rodzinne (fotografie, listy, dokumenty). Przy archiwum powstał księgozbiór, w którym gromadzi się publikacje o tematyce kresowej. Kolejnym prelegentem był ks. dr Jarosław Wąsowicz (Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej), który omówił dokumentację NSZZ „Solidarność” regionu Województwo Pilskie w zbiorach Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej. Początek temu zbiorowi dały akta związkowe regionu pilskiego, uratowane przed Służbą Bezpieczeństwa na początku stanu wojennego w 1981 roku. Związkowcy zwozili je potajemnie do salezjanów, ponieważ ks. Stanisław Styryna SDB był niezawodnym doradcą „Solidarności” i odważnym patriotą. Ksiądz J. Wąsowicz rozważa oddanie tego zespołu odpowiednim związkowym służbom archiwalnym. Ostatnim prelegentem był ks. dr Michał Sołomieniuk (Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie), który mówił na temat zespołu Akta Miasta Gniezna w zasobie Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie. W zespole tym są archiwalia okupacyjnego magistratu niemieckiego, ale także pruska dokumentacja miejska z końca XVIII wieku czy też akta z okresu międzywojennego. *Ad vocem* wystąpił

na końcu dr Marek Szczepaniak, kierownik Archiwum Państwowego w Poznaniu Oddział w Gnieźnie.

Po wspólnym obiedzie odbyło się walne zgromadzenie Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych pod przewodnictwem prezesa Zarządu, ks. Roberta Kufla. Wygłoszone wystąpienia zostaną opublikowane w roczniku naukowym tegoż stowarzyszenia pt. „Archiva Ecclesiastica”.

Słowa kluczowe: Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych; Gniezno; archiwum; archiwalia; sesja naukowa; „Archiva Ecclesiastica”